

גליונות לעיון בפרשת השבוע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ
השנת הארבע עשרה
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה

ישלח (תשט"ו)

פרק ל"ב

שאלה כללית

בעל עקדת יצחק בהקדמתו לפרשת וישלח:

... (תהלים ל"ג): "הנה עין ה' אל יראיו להציל ממות נפשמ - אבל
באלו כבר יועיל ההשתדלות והחריצות, כי העזר ההשתדלות וחטורן
החריצות במקום הצורך הוא עון אשר חסא. וכמו שבארנו חז"ל במדרש
סוחר טוב תהלים כ"ז:

"כי ה' אלוך ברכך בכל מעשה ידך". ר' אליעזר בן יעקב
ברך - יכול אפילו יושב ובטל? ת"ל: "בכל מעשה ידך".
אם עשה-חרי הוא מתברך ואם לאו-אינו מתברך. מהו דבריו?
"ידע לכתך" - הלוכך - לכלוכך, צורך בפרנסתך.
שים לב: המדרש מפרש "ידע" מלשון בר' י"ח כ' "כי ידעתיו"
וע' רש"י שם).

... אמנם העצה היעוצה על איש לבב ובעל דעת להחזיק בשני הענינים
יחד, אם בכוון מעשיו, לישרם תמיד לפני ה', ואם במה שיפקח
בעניניו תכלית מה שאפשר ושלל יעזב מהחריצות וההשתדלות
כמובטח על הזכות או כמתיאש, אבל יעשה עד מקום שידו מגעת
ולא יקוה אשר יגיעו לו מאוי נפשו כי אם ע"י החפץ האלוכי
אשר בידו הכל, והכל בו. וכמו שאמר החכם (משלי ט"ז) "לב אדם
יחשוב דרכו וה' יכין צעדו". ... וכל אדם חייב לראות עצמו
כמו שהשתדלותו תועיל לו, (ולא יבטח בזכותיו) ומי כמוהו -
שומע אמרי אל - אשר אמר לטמואל: (שמואל א' ט"ז) "עגלת
בקר תקח בידך ואמרת לגב' לה' באתי".

... ומי לנו גדול ואהוב לאלוהיו כדור אדוננו, אשר היה מובטח
מנביא נאמן לה' ולכל ישראל וגם כל זה לא סר מהשתדל בכל מאמץ
כחו להנצל מכף אויביו ומכף שוול. ולא סמך על הבטחתיו, כי
ידע כי ישועת ה' והבטחותיו לא יחולו רק על ראש המשלים את חוקו
בפעולותיו האנושיות, ככל אשר יספיק שכלו. והוא מה שחייב אותו
לשנות את טעמו, להתהולל, להוריד רגליו על זקנו (ע' שמואל א'
כ"א!) עם שהוא ענין של מאוס ובזיון ורחוק אצל הנפש, כיון
שהיה באפשרותו לעשותו והוא אופן אחד מאופני ההצלה, אע"פ שהוא
מגונה. וכמו שאמר שם (תהלים ל"ד): "דרשתי ה' וענני ומכל
מגורתי הצילני". כי אחר שנותן את טעמו ועשותו כל מה שבידו
דרש את ה' על הצלתו, ואז עפה אותו והצילו מכל מגורותיו - מה
שלא היה ראוי שיעשה כן, אם לא ימלא את ידו בהשלמתו כל מה
שבחוקו לעשותו.

והוא עצמו מה שבאר בתפלתו כמערה (תהלים קמ"ב):

"הבט ימין וראה ואין לי מכיר, אבד מנוס מזני, אין דורש לנפשי,
זעקתי אליך ה', אמרתי אתה מחסי... הקשיבה אל רנתי... הוציאה
ממסגר נפשי... אמר שכבר פנה לבו הנה והנה להעזר בכל השתדלות
מן המעשים האנושיים ולא מצא לא על צד ההמלט אצל שום אוהב ורע,
כי אין לו מכיר, ולא להמלט את נפשו, כי אבד מנוס, ולא על דרך
הפיוס והבקשה כי אין דורש לנפשו, וכאשר כלתה כל אפשרות
ההשתדלות - מה נשאר לו? רק צעקתו ותפלתו. ולזה אמר: "הקשיבה
אל רנתי, הוציאה ממסגר נפשי".

1. הסבר מה ענין הדקדמה הזו לפרשתנו ולהתנהגות יעקב,
איזו קושיה על יעקב אבינו טכבר הקשוה רבים וכן שלמים -
בא בעל העקדה לישוב בדבריו?

- 2x. מהי ההוכחה בדבריך מדברי ה' לשמואל (ס"ז) ?
3. מהו הצד המשותף שרואה כאן בעל עקדת יצחק בין התנחלותו של שמואל, דוד ויעקב אבינו ?
מהי הבציה הדתית - הכללית שבה הוא עוסק ?
4. השווה לדברי בעל העקדה את דברי חז"ל ודברי המפרשים בגליון וישלח תשי"ג א, העוסק העקדה כאן באותה שאלה שעסקו החכמים שם או בטאלה אחרת ?
הקרובה דעתו לדעת אחד מהם או לא ?

ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך.

ספורנו: כי אין ספק אצלי שתשמח על היות לי עשר וכבוד ואמצא חן בעיניך כטאבשרך בזה.

בעל עקדת יצחק: והוא מבואר לכל בעל שכל, כי הבלתי גלות מסוה הבושה מעל פני השונא הנסתר, אשר בידו להרע לו, הוא עצה נכונה...

1. מהי התמיהה שרצו שניהם לישב ?
2. הסבר את דברי בעל העקדה ואת סייכותם לדברי יעקב.
באנו אל אחיך אל עשו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עקבו.
רש"י: שהיית אומר אחי הוא, אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו.

רשב"ם: באנו אל אחיך אל עשו ומצאת חן בעיניו, כאשר אמרת וגם הנה הוא מתוך ששמח בביאתך ובאהבתך אותך הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו לכבודך. זהו עיקר פשוטו. וכן גם (שמות ד') "הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבבו."

ויירא יעקב. בלבבו אע"פ שהראה לשלוחים כי לכבודו מתכוון, הוא לא האמין שמחשבת עשו לסובה אלא לרעה.

1. מה ההבדל בין שני הפרושים ?
2. איזה מרם קרוב לדעתך לפשוטו של מקרא?
(נסה תחילה לנמק כל אחד משני הפרושים).
- 3xx. מהי ראיתו של הרשב"ם מן הפ' בשמות ד' וכיצד יש לסתור ראיה זו, אם בפרש את פסוקנו על דעת רש"י ?

השאלות המ' ומנות א קשות והמסומנות xx קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי דגותו.

שאלות ו' ס' תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.